



Fakanounou 'o e Ngaahi Lea na'e Fakahoko 'e he Kau Komisioná 'i he Faka'eke'eke ki hono Fakama'ala'ala 'o e Founa Ngāué (Procedural Hearing) Mōnite ko hono 19 'o 'Aokosi 2019

Seá ko Satyanand

'Oku mau fakatapu atu kia kinautolu na'e uesiá, ki honau ngaahi fāmilí, kau poupou, kau 'amipasitōa 'a e Faka'eke'eké pea mo e kau mēmipa 'o e Kulupu Fale'i ma'á Kinautolu na'e Uesiá (Survivor Advisory Group).

Hangē ko ia na'e fakahā atu 'i he Fuofua faka'eke'eké (Preliminary Hearing) 'e ngāue'aki 'e he Komisoni Fakatu'í 'a e founa 'e fā ke fakakakato'aki 'a 'emau ngāué:

- Ngaahi fakataha fakatāutaha 'oku 'ikai 'atā ki tu'a (private sessions).
- Ngaahi faka'eke'eke 'oku 'atā ki he kakai 'o e fonuá pea mo ha ngaahi tālanga fakatokolahi.
- Fekumí (research) mo e tu'utu'uni ngāué (policy).
- Ngāue ki tu'á pea mo e fengāue'aki mo e komiunitií.

Ko e ngaahi founa mahu'inga kotoa 'eni ke fanongo ai 'a e Komisoni meí ha fa'ahinga kakai kehekehe mo tānaki ai ha ngaahi fakamatala lelei.

Komisiona Erueti

Ke ma'u atu ha fakamatala lahi ange felāve'i mo e ngaahi founa kehekehe ke ke kau mai ai ki he Faka'eke'eké:

- Vakai ki he 'emau uepisaití www.abuseincare.org.nz
- Telefoni mai 'i he 0800 222 727

Ko e faka'eke'eke ko 'eni ki hono Fakama'ala'ala 'o e Founa Ngāué 'e tokoni mai ia ke mau teuteu ai ki he faka'eke'eke 'o Makatu'unga 'i ha 'UHINGA PAU (Contextual hearing) (29 'Okatopa - 8 Nōvema 2019).

'I he 'aho ní te mau:

- Fakama'ala'ala atu 'a e ngaahi lea te mau ngāue'aki 'i he ngaahi faka'eke'eké.
- Talanoa ai ki he founa 'e fakahoko'aki 'a e Faka'eke'eke 'o Makatu'unga 'i ha 'UHINGA PAU.

FAKATOKANGA'I: 'e 'ikai ui ha kau fakamo'oni ia he 'ahó ni

Ko e faka'eke'eke 'o Makatu'unga 'i ha 'UHINGA PAU 'okú ne 'fokotu'u atu 'a e tu'unga' ke fakahoko'aki 'a e kotoa 'o 'emau faka'eke'eke 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá (public hearings). 'I he faka'eke'eke 'o Makatu'unga 'i ha 'UHINGA PAU, te mau fanongoa ai ha kakai na'e uesia, kau taukapo, kau mataotao fakaako (academics) pea mo ha kau mataotao (specialists).



Ngaahi Faka'eke'eke 'oku 'Atā ki he Kakai 'o e Fonuá

'Oku 'i ai 'a e pou tu'unga (pillars) 'e 8 meí he Tu'utu'uni Ngāu'é (Terms of Reference) ke ne tataki 'a e kotoa 'o 'emau ngāu'é, 'o kau ki ai 'a e ngaahi faka'eke'eke 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá.

- Le'ó (Voice)
- Ngaahi makatu'unga na'e 'uhinga ai 'a hono 'ave ke tauhí
- Natula mo e lahi 'o e ngaohikovia na'e fakahokó
- Nunu'a 'o e ngaohikoviá
- Ngaahi 'uhinga na'e makatu'unga 'i he fa'unga ngāu'é (systemic factors)
- Fakatonutonú pea mo e fakaakeaké
- Ko hono liliu 'o e founa tauhí
- Te Tiriti o Waitangi (Talite 'o Uaitangí)

'Oku tu'utu'uni 'e he laó ko e ngaahi faka'eke'eke 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá kuo pau ke:

- Tu'u Tau'atāina (Independent)
- 'Ikai Fakafa'afa'ahi (Impartial)
- Potupotu-Tatau (Fair)

'Oku 'uhinga 'eni:

- 'E 'i ai 'a e ngaahi fo'i lea fakalao 'e ni'ihí te mau ngāu'é'aki kā te mau fakama'ala'ala atu 'a honau 'uhingá.
- 'I he taimi 'e ni'ihí te mau fiema'u ke ngāu'é'aki 'a e laó he te ne malu'i ai 'a e kakai te nau kau maí.
- 'Oku 'atā (open) pea ma'u ngofua (accessible) 'a 'emau ngaahi founa ngāu'é.
- 'Oku 'ikai ke fiema'u ha loea ia ma'á u.
- Ko e Faka'eke'eké 'oku 'ikai tatau ia mo ha hopo 'i he Fakamaau'angá - 'oku 'ikai te ne kumi fakamo'oni ke fakahalaia. Hangē ko 'ení, 'e faitu'utu'uni 'a e kau Komisioná pe ko hai te ne fakafehu'i 'a e kau fakamo'oni pea mo e me'a te nau lava 'o 'eké.
- Kuo pau ke potupotu-tatau 'a e Faka'eke'eké ki he kakaí.
- 'E fakapapu'i 'e he kau Komisioná 'oku malava ke ongo'i fiemālie 'a e kakaí 'i he tu'unga lelei 'e ala malavá, 'i he ngaahi faka'eke'eké.

Komisiona Gibson

Te mau muimui ki he tikanga Māori (ngaahi founa 'a e Kakai Maulí) 'i he ngaahi faka'eke'eke 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá. 'Oku fakatokanga'i 'e he kau Komisioná 'a e ngaahi fiema'u kehekehe 'a e kakaí mo e ngaahi komiuniti 'oku nau kau maí. Hangē ko 'ení, 'e 'i ai 'a e ngaahi faka'eke'eke 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá 'e ni'ihí 'e fakahoko ia 'i ha marae pe 'i he Ngaahi Senitā Fakakomiuniti ke ongo'i fiemālie ange ai 'a e kakaí.



Faingofua 'o e Nga'unu Holó pea mo e Tokoní

- 'E fakafaingofua 'i 'a e ngaahi fai'ainga faka'eke'eké mo e ngaahi founa ngāue ma'á e kakai 'oku 'i ai hanau faingata'a'ia, honau ngaahi fāmilí mo e kau poupou.
- 'E 'i ai ha kau Fakatonulea 'a e NZSL 'i he ngaahi faka'eke'eke kotoa pē 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá.
- 'E 'i ai 'a e ngaahi founa kehekehe ki hono 'omai 'o e ngaahi fakamo'oni 'o hangē ko e 'i ai ha kau pēnolo pe kulupu 'o ha kau fakamo'oni.
- 'E lava ke 'ai ke 'oua 'e 'ilo' pe ko hai 'a e kau fakamo'oni pe ko ha ngaahi tokoni kehe ange ke nau lava ai 'o kau mai.
- 'E 'i ai ha kau ngāue ki he tu'unga lelei 'a e mo'uí 'i he ngaahi faka'eke'eke kotoa pē 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá.

Komisiona Alofivae

'Oku mau talitali lelei ha ngaahi fakakaukau felāve'i mo 'emau ngaahi founa ngāue pea ki he ngaahi faka'eke'eke 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá.

'Oku pehē 'e he Lao ki he Ngaahi Faka'eke'eké (Inquiries Act) 2013 'oku hoko ha tokotaha, kulupu pe kautaha ko ha Tokotaha Tefito ke Kau Mai (Core Participant) kapau:

- Na'e lahi 'enau kaunga atu ki he kaveinga 'oku fakatoto'í.
- 'Oku 'i ai ha'anau kaunga lahi ki he kaveingá.
- 'E ala fakaanga'i kinautolu 'i he faka'eke'eké.

'Oku 'ikai fiema'u ia ke hoko ha tokotaha ko ha Tokotaha Tefito kae toki kau mai ki ha faka'eke'eke 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá.

Ko e Kakai Tefito ke Kau Mai:

- Te nau lava 'o fakahoko ha fakamatala fakamo'oni mo fakahū mai ha'a nau tohi fakamatala 'i ha faka'eke'eke.
- 'E ala 'oatu 'a e tu'unga ko e tokotaha tefito ki ha taha 'i ha ngaahi faka'eke'eke tu'upau.
- 'E lava ke fakahoko mai ha tohi kole 'i ha fa'ahinga taimi pē - fetu'utaki mai ke 'ilo pe 'e founa fēfē 'eni.
- Kuo 'i ai ha kakai mo ha ngaahi kautaha kuo nau 'osi tohi kole ke nau hoko ko ha Kakai Tefito ke Kau Mai.

'Oku fiema'u 'e he kau Komisioná 'a kinautolu na'e uesiá, kau taukapó mo e ngaahi kulupu fakakomiunitií ke nau tohi kole ke nau hoko ko ha Kakai Tefito ke Kau Mai 'i he taimi 'e fiema'u aí. Ko e kakai ko ia na'a nau fe'inasi'aki 'i ha a'usia pe ko ha puipuitu'a tatau, 'e lava ke nau kau fakataha 'o tohi kole mai ko ha kulupu.

'Oku lolotonga ngāue 'a e kau Komisioná ki ha ngaahi kaveinga mo ha ngaahi tefito'i fakakaukau 'a ia 'e vakai'i 'i he ngaahi faka'eke'eke 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá me'i he 2020 ki he 2022.

'I he 'ene maau pē 'a e taimi tēpilé, te mau tufaki atu 'eni ki he kakaí.

'E tuku atu ha 'pepa fakamatala ki he ngaahi fakangatangata 'o e faka'eke'eké' ('scope document') kimu'a 'i he faka'eke'eke takitaha. 'E fokotu'u atu 'i heni 'a e 'uhinga 'o e faka'eke'eke takitaha.



Komisiona Shaw

Ngofua ke Hā (Leave to Appear)

‘E faitu‘utu‘uni ‘a e kau Komisioná pe ko hai ‘e lava ‘o kau ki ha faka‘eke‘eke ‘oku ‘atā ki he kakai ‘o e fonuá. ‘I he taimi ‘e fakahoko ai ‘a ‘enau faitu‘utu‘uní, te nau fakakaukau‘i:

- Pe ko e tokotaha ko iá ‘oku ‘i ai ha‘á ne fakamo‘oni mahu‘inga.
- ‘A e tokolahi ‘o e kau fakamo‘oni ‘e ala ‘i ai ha‘a nau fakamatala fakamo‘oni.
- Pe ‘e fiema‘u ke fakamatala ‘a e tokotaha ko iá koe‘uhí ke potupotu-tatau ‘a e faka‘eke‘eké (totonu fakaenatulá pe natural justice).

Kapau ‘e fakangofua atu ke ne hā ‘i he faka‘eke‘eké, ‘e fakahā atu kiate kinautolu ‘e he kau Komisioná ‘a e FOUNGA ‘o ‘enau kau ki he faka‘eke‘eké.

Pa‘anga ki he Tokoni Fakalaó (Legal Assistance Funding)

Ko kinautolu te nau hā ‘i he faka‘eke‘eké ‘e ala fiema‘u ke ‘i ai ha‘a nau fale‘i fakalao tu‘u tau‘atāina.

‘E lava ‘e ha taha pē ‘oku hā ‘i ha faka‘eke‘eke ‘oku ‘atā atu ki he kakai ‘o e fonuá ke ‘i ai ha‘á ne loea ke totongi meí he Pa‘anga ki he Tokoni Fakalaó, ‘a e Komisioní.

‘Oku kei fokotu‘utu‘u ‘a e ngaahi fakaikiiki ki hení pea ‘e tuku atu ‘eni ‘i he taimi ‘e maau aí.

Ko e kau loea te nau fakahoko ‘a e fale‘i fakalaó te nau ō mai meí he ngaahi puipuitu‘a kehekehe.

Ko kinautolu ‘e fakangofua ke nau hā ‘i he faka‘eke‘eke ko ‘eni ki hono Fakama‘ala‘ala ‘o e Founga Ngāué:

- Ms Annette Sykes (taukapo/loea)
- Ms Sonja Cooper (taukapo/loea)
- Ko e Siasi ‘Ingilaní
- Ko e Kalauní
- Ko e Siasi Katoliká
- Ko e Salvation Army

Tokoni Fakalao Simon Mount: Ngaahi kaveinga angamaheni ‘oku fa‘a ‘ohake ‘e kinautolu kuo fakangofua ke nau hā ‘i he faka‘eke‘eké



Ngaahi Tu'utu'uni ki he Malu mo e Fakapulipuli 'a e Fakamatalá (Privacy and Confidentiality Orders)

'Oku 'i ai 'a e ngaahi hoha'a felāve'i mo e malu 'a e fakamatala 'o kinautolu na'e uesiá, honau ngaahi fāmīlī mo honau kau poupou. 'Oku fiema'u ke mau fakapapau'i 'oku tauhi fakapulipuli 'a 'enau ngaahi fakamatalá ke malu. 'Oku lau 'e he Komisoní 'a 'eni ko ha me'a mātu'aki mamafa 'aupito. 'Oku 'i ai 'a 'emau ngaahi founga ngāue ke malu'i'aki 'a e ngaahi fakamatala fakafo'ituitui pea tauhi 'eni ke fakapulipuli.

Kuo loto 'a e Kalauní mo e Salvation Army ke to'o 'a e fakangatangata (waive) ki he tauhi fakapulipuli 'o e ngaahi fakamatalá koe'uhí kae lava 'e kinautolu na'e uesia na'a nau fakamo'oni 'i ha tohi ke ta'ofi hano tuku atu ki tu'a 'o 'enau ngaahi fakamatalá, 'o lea 'i he Faka'eke'eké.

'Oku fakangofua 'e he Konga 15 'o e Lao ki he Ngaahi Faka'eke'eké 2013 'a e Faka'eke'eké ke ne fakahoko ha ngaahi faitu'utu'uni felāve'i mo e tauhi malu 'o e fakamatalá. 'E pulusi atu 'a e ngaahi tu'utu'uni 'i he 'emau uepisaití. 'Oku 'uhinga 'eni 'e 'i ai ha malu'i'anga ma'a kinautolu te nau fiema'u 'ení.

Taimi ki ha ngaahi kole fakamatala

'E feinga 'a e Komisoní ke nau 'oatu ha taimi fe'unga ki he ngaahi kautahá ke nau kumi ai 'a e ngaahi pepa kuo mau kole atú.

'E fiema'u atu 'a e ngaahi kautahá ke nau tōtōivi 'i hono kumi 'o e ngaahi fakamatala ko iá 'i he vave tahá. 'E fiema'u ke tau ngāue fakataha 'i heni.

Polokalama Faka'eke'eké mo hono Fa'ungá

'Oku mau lolotonga fakakaukau'i 'a e ngaahi kaveingá mo e ngaahi tefito'i fakakaukau pea 'e vavé ni mai pē hano tuku atu ha taimi tēpile 'o e ngaahi faka'eke'eké 'oku 'atā atu ki he kakai 'o e fonuá.

Totonu Fakaenatulá (Natural Justice) mo e Kau Fie Tokoni Tu'u Tau'atāiná (Amicus Curiae)

'Oku fokotu'u mai 'e he Kalauní ke mau fokotu'u ha tokotaha fie tokoni tu'u tau'atāina ka 'oku 'ikai ha'á ne kaunga ki ha taha 'i he faka'eke'eké, ke fakapapau'i 'oku hoko 'a e fakamaau totonu fakaenautlá 'i he ngaahi faka'eke'eké.

'Oku tui 'a e Komisoní 'e malava 'e he Tokoni Fakalaó (Counsel Assisting) 'o fakapapau'i 'oku potupotu-tatau 'a e Faka'eke'eké. 'E fakahā atu 'e he Tokoni Fakalaó ki he Komisoní kapau 'oku fiema'u ha fa'ahi ke nau 'i he faka'eke'eké pe te nau fiema'u ha loea.